

Rekabet Kurumu Başkanlığından,

REKABET KURULU KARARI

Dosya Sayısı : 2016-3-4 (Önaraştırma)
Karar Sayısı : 16-11/172-77
Karar Tarihi : 23.03.2016

A. TOPLANTIYA KATILAN ÜYELER

Başkan : Prof. Dr. Ömer TORLAK
Üyeler : Arslan NARİN, Fevzi ÖZKAN, Dr. Metin ARSLAN,
Doç. Dr. Tahir SARAÇ, Kenan TÜRK, Adem BİRCAN

B. RAPORTÖR : İsmail Yücel ARDIÇ, Yusuf ÜLKER, Ferhat BOZKAYA

C. BAŞVURUDA

BULUNAN : Resen

D. HAKKINDA İNCELEME

YAPILAN : Fındık Sektöründe Faaliyet Gösteren Teşebbüsler

- (1) **E. DOSYA KONUSU:** Fındık fiyatlarında yaşanan hareketliliğe dair Rekabet Kurumuna gelen başvuruların ve basında yer alan haberlerin 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesi kapsamında değerlendirilmesi.
- (2) **F. İDDIALARIN ÖZETİ:** Fındık fiyatlarının düşük seyrine yönelik 14.12.2015 tarih ve 5953 sayı, 18.01.2016 tarih ve 344 sayı ile Rekabet Kurumu (Kurum) kayıtlarına giren başvurular ve basında yer alan haberler üzerine 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'un (4054 sayılı Kanun) 4. maddesinin ihlal edilip edilmediğinin tespitine yönelik resen önaraştırma yapılmıştır.
- (3) **G. DOSYA EVRELERİ:** Fındık fiyatlarında yaşanan hareketliliğe dair Kuruma intikal eden şikâyetlerin ve basında yer alan haberlerin 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesi kapsamında değerlendirilmesine ilişkin 18.01.2016 tarih, 2016-3-4/İİ sayılı İlk İnceleme Raporu düzenlenmiştir. Bahse konu İlk İnceleme Raporu 21.01.2016 tarihli Rekabet Kurulu (Kurul) toplantısında ele alınmış ve 16-03/56-M sayılı karar ile fındık alım piyasasında faaliyet gösteren teşebbüslerin 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesini ihlal edip etmediğinin tespitine yönelik önaraştırma yapılmasına karar verilmiştir. Anılan karar uyarınca düzenlenen 14.03.2016 tarih ve 2016-3-4/ÖA sayılı Önaraştırma Raporu görüşülerek karara bağlanmıştır.
- (4) **H. RAPORTÖR GÖRÜŞÜ:** İlgili raporda; hakkında önaraştırma yapılan teşebbüslerin iddia konusu uygulamalarına ilişkin olarak 4054 sayılı Kanun'un 41. maddesi uyarınca soruşturma açılmasına gerek olmadığı ve başvuruların reddedilmesi gerektiği belirtilmiştir.
- I. İNCELEME VE DEĞERLENDİRME**
- (5) Kurumumuza yapılan başvurularda genel olarak, fındık alım fiyatlarının sürekli düştüğü, fiyatlardaki belirsizliklerin üreticileri kaygılandığı, Kurumun fındık alım fiyatlarına müdahale edip edemeyeceği, özellikle küçük üreticilerin fiyatların düşmesi noktasında ciddi mağduriyetler yaşadığı gibi hususlara yer verilmiştir.

- (6) Diğer yandan basında da 2015 yılı içinde fındık alım fiyatlarının sürekli bir düşüş gösterdiğine dair haberlerin¹ yer aldığı görülmektedir. Haberlerde özetle; fındık alım fiyatlarının geçen sezon fiyatlarına nazaran düşük seyrettiği, alım fiyatlarında meydana gelen düşüşlerin nedenin alıcı konumundaki bazı firmaların spekülatif hareketlerinin yanı sıra fındığın üreticiler tarafından tüccara emanet² bırakılması ve tüccarın emanete bırakılan bu fındıkları piyasaya sürmesi olduğu hususlarına işaret edildiği görülmektedir.

I.1. İlgili Pazar

I.1.1 Fındık Piyasasına İlişkin Genel Bilgiler³

- (7) Fındık, bademden sonra dünyada yetiştiriciliği en yaygın yapılan sert kabuklu meyve konumundadır. Dünya fındık üretimi, 1960'lı yıllarda yaklaşık 250.000 ton civarında iken son beş yıllık süreçte ortalama 778.000 tona çıkmıştır. 2010-2014 yılları arası Dünya fındık üretimi ortalama rakamlarına bakıldığında, Türkiye'nin dünya üretiminin %68,76'sını gerçekleştirdiği, ülkemizi İtalya (%12,96), Azerbaycan (%4,64) ve ABD'nin (%4,25) takip ettiği anlaşılmaktadır.

Tablo 1- Dünya Fındık Üretimi 2009 – 2014 (Kabuklu, Ton)

Kabuklu Fındık	2010	2011	2012	2013	2014	Ortalama	Ortalama Üretim İçindeki Payı (%)
Türkiye	600.000	430.000	660.000	549.000	412.000	530.200	68,76
İtalya	87.200	140.000	84.000	120.000	80.000	98.240	12,96
Azerbaycan	25.000	55.000	40.000	35.000	25.000	36.000	4,64
ABD	24.500	35.000	32.000	35.000	35.000	34.600	4,25
Gürcistan	40.000	30.000	28.000	30.000	36.300	33.600	3,89
İspanya	20.000	22.000	16.000	19.500	19.500	19.000	2,40
Diğer	27.000	27.000	25.000	25.000	25.000	25.800	3,11
TOPLAM	823.700	739.000	885.000	813.500	632.800	777.540	100,00

Kaynak: Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO) 2014 Fındık Sektörü Raporu

- (8) Dünyada fındık tüketiminin önemli bir bölümü Avrupa Birliği ve diğer Avrupa ülkeleri tarafından gerçekleştirilmekte ve üretilen fındığın %80'i çikolata ve şekerleme sanayinde ham madde olarak kullanılmaktadır.

¹<http://www.haber61.net/findik-fiyatlari-neden-dusuyor-250412h.htm>

[http://www.haberx.com/findik_fiyatlari_dusuyor\(17,n,12131153,340\).aspx](http://www.haberx.com/findik_fiyatlari_dusuyor(17,n,12131153,340).aspx)

<http://www.aksam.com.tr/kobi/findik-fiyatlari-neden-dustu/haber-481911>

<http://www.haberport.com/ekonomi/findik-fiyatlari-quncel-samsun-ordu-qiresun-findik-borsasindaquncel-fiyatlar-findik-quncel-fiyat-17-ocak-2016-pazar-gelecegin-ionu-h21004.html>

² Fındık hasadı, Ağustos ayında üreticilerin bahçelerinden mahsulü alması şeklinde gerçekleşmektedir. Önaraştırma döneminde yapılan görüşmelerde üreticilerin büyük kısmının bahçelerinin bulunduğu şehirlerin dışında ikamet ettikleri, mahsul dönemi geldiğinde ürünleri toplayıp, ikamet ettikleri şehirlere döndükleri belirtilmiştir. Toplanan mahsulün kimi üreticiler tarafından hemen satıldığı, kimi üreticilerin ise ilişkili oldukları ve piyasada manav (tüccar) ismiyle tanınan kişilere fındıklarını emaneten teslim ettikleri ifade edilmiştir. Belirtilen sistem, "emanet sistemi" olarak adlandırılmaktadır.

³ Bu bölümün hazırlanmasında Karadeniz İhracatçılar Birlikleri (KİB) ve Ordu Ticaret Borsası'ndan (OTB) alınan bilgilerden faydalanılmıştır.

- (9) Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın (BAKANLIK) Çiftçi Kayıt Sistemine (ÇKS) göre Türkiye'de 39 ilde fındık yetiştiriciliği yapılmasına rağmen, ticarete konu olan fındık yetiştiriciliğinin tamamına yakını Ordu, Giresun, Samsun, Trabzon, Düzce, Sakarya, Zonguldak, Artvin, Bartın, Kocaeli, Kastamonu ve Rize illerinde gerçekleştirilmektedir. ÇKS verileri Türkiye'de 700 bin hektarlık alanda fındık yetiştiriciliği yapıldığını göstermektedir. Türkiye'de fındık dikim alanlarının %60,2'si ürünün asıl üretim bölgesi olan Doğu Karadeniz Bölgesinde bulunmaktadır.
- (10) Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO) verilerine göre, kabuklu fındık cinsinden iç tüketim yıllık 100–120 bin ton civarındadır (yağlığa ayrılan miktarlar hariç). Yetersiz tanıtım ve bilgi eksikliği, fiyatların tüketiciler tarafından yüksek olarak algılanması, çerez olarak tüketiminin yaygın olmaması ve ikame ürünlerin fazlalığı gibi etkenler tüketimin artırılmasındaki en önemli engeller olarak görülmektedir. Aşağıdaki tabloda yıllar itibariyle Türkiye'de fındık tüketim miktarlarına yer verilmektedir.

Tablo 2- Türkiye Fındık Tüketimi (Kabuklu Karşılığı, Ton)

Yıllar	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	Ortalama
Miktar (Ton)	232.000	135.000	150.000	142.000	80.000	147.800

Kaynak: TMO 2014 Fındık Sektör Raporu

- (11) İç pazara ilişkin kısımda üzerinde durulmasında yarar görülen bir diğer husus TMO'nun piyasadaki faaliyetleridir. Fındık Tarım Satış Kooperatifleri Birliği'nin (Fiskobirlik) yaşadığı sorunlar nedeniyle piyasa istikrarının sağlanması amacıyla TMO, 2006/10865 sayılı Kararname ile fındık alımıyla görevlendirilmiştir. TMO bu görevi 2009 yılına kadar sürdürmüş, 2009/15202 sayılı Kararname ile bahsi geçen görev sonlandırılmıştır. Bunun yanı sıra TMO, iç tüketimi teşvik etmek amacıyla 2009-2012 yılları arasında fındıktan ürettiği çeşitli ürünlerin satışıyla iştigal etmiştir. İlgili yıllardaki iç fındık tüketiminin yüksek olmasının bir nedeni de bu durumdur.
- (12) Yukarıda değinildiği üzere, Türkiye'de üretilen fındığın %15-20 kadarı iç piyasada tüketilmekte, %80-85'i ise ihraç edilmektedir. Türkiye, 2005–2015 yılları ortalaması 226.000 ton olan iç fındık ihracatı ile dünya fındık ihracatının yaklaşık %76'sını gerçekleştirmiştir. Türkiye'nin fındık ihracatının yaklaşık %74'ü iç fındık olarak, %26'sı ise işlenmiş fındık olarak gerçekleştirilmektedir. 2014 yılı itibariyle; Türkiye'nin fındık ihracatında ilk sırayı Almanya ikinci sırayı İtalya ve üçüncü sırayı ise Fransa almaktadır.
- (13) Türkiye'de Karadeniz bölgesinde fındık ihracatı yapan teşebbüsler içinde, 2014 yılı ihracat verilerine göre, en büyük on ihracatçı teşebbüs ve bu teşebbüslerin ihracat rakamları aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 3- Karadeniz Bölgesinde Fındık İhracatı Gerçekleştiren İlk On Teşebbüs

Teşebbüs Unvanı	Miktar (Kg)	Değer (\$)
Oltan Gıda Mad. İhr. İth. Tic. Ltd. Şti.	63.420.135	559.930.344
Durak Fındık San. ve Tic. A.Ş.	18.038.734	153.865.279
Yavuz Gıda San. ve Tic. A.Ş.	11.871.137	111.637.724
Özgün Gıda San. ve Tic. Ltd. Şti.	12.118.558	105.911.005
Arslantürk Tarım Ürün. San. Nak. İhr. ve İth. A.Ş.	8.729.974	82.169.114
Gürsoy Tarımsal Ürünler Gıda San. ve Tic. A.Ş.	7.268.341	74.123.749
Poyraz Fındık Entegre San. ve Tic. A.Ş.	7.218.84	*4
Sabırlar Fındık İhr. Ltd. Şti.	5.315.293	49.732.015
Yavuzkan HAZEL Gıda San. ve Tic. Ltd. Şti.	*	31.510.874
Noor Fındık San. ve Tic. Ltd. Şti.	*	17.260.671
Şenocak Gıda Fındık Entgr. Tur. Nak. San. Tic. Ltd. Şti	1.258.535	10.871.661

Kaynak: Ulusal Fındık Konseyi (KONSEY) 2014 yılı Fındık Raporu

I.1.2. Fındık Alım Piyasasının İşleyişine İlişkin Bilgiler⁵

- (14) Türkiye'de, fındık tedarik zinciri dört seviyeye ayrılmış durumdadır. Tedarik zincirinin ilk seviyesinde yaklaşık bir hektarlık alanlara bölünmüş bahçelerde fındık üretimi ile uğraşan 300.000-400.000 civarında çiftçi bulunmaktadır. Çiftçiler ürettikleri fındıkları sektörde “manav” olarak adlandırılan teşebbüslere satmaktadırlar. Manavların ana işlevi, fındıkları bahçelerden satın almak ve zincirin bir sonraki seviyesinde yer alan “kırıcı”lara veya ihracatçı firmalara satmaktır. Türkiye’de yaklaşık olarak 800-1000 civarında manav olarak adlandırılabilir firma olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Üçüncü seviyede faaliyet gösteren kırıcılar, fındıkları kabuklarından ayıran ve kabuksuz fındıkların boyut ve kalitelerine göre ilk ayrımını gerçekleştiren teşebbüslerdir. Türkiye’de yaklaşık olarak 80-100 kırıcı bulunduğu tahmin edildiği görülmektedir.
- (15) Pazarın son seviyesinde yer alan ve toptan fındık ihracatı ve satımı ile işgal eden teşebbüsler ise, genellikle, kırıcılarca yapılandırılan daha karmaşık ayırım işlemlerini gerçekleştirebilen ve fındıkları işlemek, kavurmak veya parçalamak için gerekli bilgi ve alt yapıya sahip olan görece büyük firmalardır. Türk fındığı toplam üretiminin yaklaşık %80’i ihraç edildiği için, bu seviyedeki teşebbüsler genellikle piyasada ihracatçı olarak da adlandırılmaktadır. Tedarik zincirinin bu son halkasında fındık, toptan olarak diğer tacirlere, şekerleme sektöründeki büyük endüstriyel müşterilere ve daha küçük olan diğer şekerleme imalatçılara, fırınlara ve pastanelere satılmaktadır.
- (16) Açıklanan tedarik zincirine ek olarak, farklı ülkelerden fındık ve diğer yenilebilir kabuklu yemişlerden satın alarak pazarda küresel ölçekte faaliyet gösteren Cargill, Olam, Tiryaki Agro, Shoei Fodds ve Besana unvanlı tacir ve brokerler gibi uluslararası firmaların varlığından da bahsedilebilecektir. Söz konusu firmalar genelde, en büyük endüstriyel müşteriler olan ihracatçılarla doğrudan çalışma eğilimi gösterebilirler de, yenilebilir kabuklu yemiş veya diğer gıda maddeleri gibi birçok ürünle ilgili faaliyette bulunmakta ve potansiyel olarak ihracatçılarla aynı müşterilere satış yapmaktadırlar. Bununla birlikte, Türkiye’deki fındık alım zincirinin yukarıda açıklanan yapısı çok katı değildir. Nitekim ihracatçılar fındıkları kırıcılardan veya manavlardan alabilmektedir. Hatta ihracatçıların ürün miktarına bağlı olarak, üreticilerden de direkt olarak fındığı alma imkânı olmasına karşın, fındık alımındaki işlem maliyetlerinin artmaması için ürünlerin kırıcı ya da manavlar aracılığıyla ihracatçılara ulaştırıldığı görülmektedir.

⁴ Teşebbüsler ilgili değerlerin açıklanmasını istememişlerdir.

⁵ Bu bölümün hazırlanmasında 08.01.2015 tarih ve 15-02/8-6 sayılı Kurul kararından faydalanılmıştır.

I.1.3. İlgili Ürün Pazarı

- (17) “İlgili Pazarın Tanımlanmasına İlişkin Kılavuz”da (Kılavuz) da belirtildiği üzere, belirli bir ürün ve onunla yüksek ikame edilebilirliği olan diğer ürünlerden oluşan pazarlar ilgili ürün pazarını oluşturmaktadır. Bir ürünün diğer bir ürünle aynı pazarda yer alabilmesi için bu ürünlerin tüketici gözünde nitelikleri, kullanım amaçları ve fiyatları açısından benzer olmaları ve birbirleriyle ikame edilmeleri gerekmektedir.
- (18) Önaraştırma kapsamında değerlendirilen iddiaların temelini kabuklu fındık alımı gerçekleştiren teşebbüslerin kabuklu fındık alım piyasasındaki eylemleri oluşturmaktadır. Bu nedenle ilgili ürün pazarı “*kabuklu fındık alım pazarı*” olarak tespit edilmiştir.

I.1.4. İlgili Coğrafi Pazar

- (19) Kılavuz’un dördüncü paragrafında da ifade edildiği üzere ilgili coğrafi pazar; teşebbüslerin mal ve hizmetlerinin arz ve talebi konusunda faaliyet gösterdikleri, rekabet koşullarının yeterli derecede homojen ve özellikle rekabet koşulları komşu bölgelerden hissedilir derecede farklı olduğu için bu bölgelerden kolayca ayrılabilen bölgeler olarak tanımlanmaktadır.
- (20) Dosyada yer alan bilgiler doğrultusunda, ilgili coğrafi pazar, söz konusu işlem açısından ilgili ürün pazarında ülkenin herhangi bir bölgesindeki rekabet koşullarının diğer bölgelerden farklılık göstermemesi, bir başka deyişle rekabet koşullarının ülkenin tamamında homojen bir yapı sergilemesi nedeniyle “*Türkiye Cumhuriyeti sınırları*” olarak belirlenmiştir.

I.2. Rekolte Açıklamaları İle Fiyat Beklentileri Arasındaki İlişki

- (21) Tarım ürünleri için beklenen üretim miktarları ilgili ürünün sezonda oluşacak fiyatı için sinyaller vermektedir. Bundan dolayı genel itibariyle tüm tarım ürünlerinde olduğu gibi fındık ürününde de beklenen üretim miktarları fındığın muhtemel fiyatının tespiti açısından büyük önem arz etmektedir. Her hasat sezonu öncesinde bölgede zincirin farklı seviyesindeki oyuncular tarafından fındığın tahmini rekolte miktarına ilişkin birbirinden farklı açıklamalar yapıldığı görülmüştür. Fındığın rekolte miktarı kapsamında; iklim, dış pazar, müdahale alımı konuları ekseninde cereyan eden beyanların fındık fiyatlarını etkileme amacına hizmet ettiği farklı seviyelerdeki oyuncular tarafından da ifade edilmiştir. Bu kapsamda tahmini rekolte miktarları ve fındık fiyatları arasındaki ilişkiye ayrıntılı olarak değinmek gerekmektedir. Fındık üretiminde rekolte tahmini çalışmaları Mart ayında başlamaktadır. İlk çalışmalar fındık ağaçlarının çiçek açmasıyla birlikte Mart ayında; daha isabetli rekolte tahminleri yapılmasına imkan veren çotanak sayımı ise Haziran ayında yapılmaktadır.

- (22) Önaraştırma sürecinde Karadeniz İhracatçı Birlikleri'nde (KİB) yapılan görüşmede, yetkililer tarafından piyasada BAKANLIK⁶, Fındık Tanıtım Grubu ve Türkiye Ziraat Odaları Birliği'nin (TZOB) rekolte tahminlerini açıkladıkları ifade edilmiştir. 6964 sayılı Ziraat Odaları ve Ziraat Odaları Birliği Kanunu'nun "Odaların Görev ve Yetkileri" başlıklı 3. maddesinin (a) bendinde "Tarım ve çiftçilikle ilgili haber ve bilgileri toplamak, gerekli inceleme, endeks ve istatistikî çalışmaları yapmak ve yayımlamak, gerektiğinde ilgililerce istenilen bilgi ve kayıtları vermek" ziraat odalarının görevleri arasında zikredilmektedir. Kanun metninden de anlaşılacağı üzere, ziraat odalarının tarımla ilgili konularda istatistikî çalışma yapmak görevleri bulunmaktadır. 18.04.2006 tarihli ve 5488 sayılı Tarım Kanunu'nun 11. maddesine dayanılarak çıkarılan Ulusal Fındık Konseyi Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik'in "Konseyin Faaliyetleri" başlıklı 7. maddesinin (c) bendinde ise "Sektörle ilgili verileri toplar, fındık konusunda ortaya çıkan gelişmeler çerçevesinde ortak bir strateji belirler" ifadeleri yer almaktadır. Bu çerçevede bahse konu iki kuruluş her yıl fındık piyasasına ilişkin rekolte tahminlerini kamuoyuyla paylaşmaktadır.
- (23) Rekolte tespiti ve tespit edilen rekoltenin piyasa aktörleriyle paylaşılması, fındık piyasasında faaliyet gösteren teşebbüsler bakımından önem arz etmektedir. Teşebbüsler tarafından ifade edilen ve aşağıda yer verilen hususlar rekolte ve fiyat beklentileri arasındaki ilişkiyi destekler niteliktedir:
- Oltan Gıda Mad. İhr. İth. ve Tic. A.Ş. (OLTAN GIDA) yetkilileri tarafından; rekolte algısının fındık fiyatları üzerinde doğrudan etkiye sahip olduğu, örnek olarak gerçek rekolte miktarı 600.000 ton iken, piyasada rekoltenin 750.000 ton olduğu algısının oluşması halinde, üreticilerin fiyatlar düşmeden ürünlerini satabilmek için ürünlerini aynı anda piyasaya süreceği ve alıcıların da 750.000 ton rekolte beklentisine göre hareket edeceğinden dolayı işlemlerin düşük fiyattan gerçekleşebileceği, bu nedenle esas rekolte miktarı kadar piyasada bu yönde oluşan alginın da fiyat üzerinde etkili olduğu, bu çerçevede rekolte beklentisinin fındık fiyatları üzerindeki en önemli faktör olduğu, tüm piyasa aktörlerinin rekolte tahminlerinden etkilendiği ve bu tahminlere göre alım stratejilerini ve bütçelerini şekillendirdikleri,
  - Durak Fındık San. ve Tic. A.Ş. (DURAK FINDIK) yetkilileri tarafından; fiyatları en çok etkileyen hususun rekolte miktarı olduğu, rekolte miktarına bağlı olarak fındık fiyatlarının, ürünün az olduğu senelerde yükseldiği, ürünün çok olduğu senelerde ise düştüğü, nitekim 2014 yılı rekolte miktarının düşük olması sebebiyle fiyatların yükseldiği,
  - Özgün Gıda San. ve Tic. Ltd. Şti. (ÖZGÜN GIDA) yetkilileri tarafından; fındık fiyatlarında ana parametrenin rekolte olduğu,
  - Progıda Tarım Ürünleri San. Tic. A.Ş. (PROGIDA) yetkilileri tarafından; rekoltenin düşük gerçekleşmesinin fiyatların yükselmesine, rekoltenin yüksek gerçekleşmesinin ise fiyatların düşmesine sebep olduğu

ifade edilmiştir.

⁶ BAKANLIK İl Müdürlükleri Koordinatörlüğündeki Komisyonca yapılan çalışmalara son şeklinin Türkiye İstatistik Kurumu tarafından verildiği bilgisi KİB yetkilileri tarafından ifade edilmiştir.

- (24) Özetle fındık fiyatlarını şekillendiren ve ilgili piyasada faaliyet gösteren teşebbüslerin aksiyonlarına yön veren en önemli parametrenin rekolte açıklamaları olduğu dosya mevcudu bilgi ve belgelerden anlaşılmaktadır. Bu husus Kurul'un 06.11.2012 tarih ve 12-54/1520-538 sayılı kararında: *"...Fındık fiyatlarını doğrudan etkileyen bir unsur ise rekolte dir. Rekoltenin fazla olduğu yıllarda arz fazlası olduğundan fiyatların da düşmesi iktisadi olarak beklenen sonuçtur. Ordu Ticaret Borsası Genel Sekreterinden alınan bilgilere göre fındık ağaçlarının çiçek açması ile birlikte çeşitli devlet kurumlarından görevli kişilerin oluşturduğu bir komisyon örnek fındık bahçelerinde çotanak sayımı yaparak tahmini rekolteyi belirlemekte ve komisyonca belirlenen rekolte duyurulmaktadır. Açıklanan rekolte gelecek yıl piyasaya arz edilecek fındıkla ilgili piyasadaki aktörlere fikir vermekte ve arzın fazla ya da az beklenmesine göre fiyat beklentileri oluşmaktadır ..."* şeklinde ifade edilmektedir.
- (25) Dosya kapsamında yapılan araştırmalardan fındık piyasasına ilişkin kamuoyuyla rekolte tahminlerini paylaşan 4 farklı kurumun olduğu belirlenmiştir. Sektörde en büyük tartışmanın rekolte tahminleri olduğuna dikkat çeken KİB'in görüşü ve fındık rekolte tahminlerinin fiyatları etkilemek amacıyla speküle edildiğine yönelik iddialar çerçevesinde ilgili piyasaya yönelik tahminlerde bulunan kuruluşların rekolte tahminlerini gerçekleştiren üretim miktarlarıyla karşılaştırma ihtiyacı hasıl olmuştur.
- (26) Aşağıdaki tabloda 2009-2016 yıllarına ilişkin çeşitli kurumlar tarafından kamuoyuna açıklanan rekolte tahminlerine ve ilgili yıllarda gerçekleşen toplam tüketim miktarlarına yer verilmektedir:

Tablo 4- 2009-2015 Yılları Açıklanan Rekolte Tahminleri ve Gerçekleşen Üretim Miktarları (Ton)

Sezon	TZOB	Bakanlık	Fındık Tanıtım Grubu	Fiskobirlik	Gerçekleşen Üretim ⁷
2009-10	462.000	490.877	450.000	525.000	500.000
2010-11	600.000	655.210	658.585	642.000	600.000
2011-12	404.142	452.847	458.153	440.000	430.000
2012-13	654.776	707.396	700.302	735.000	660.000
2013-14	484.268	572.385	661.540	570.000	549.000
2014-15	371.185	381.042	500.000	430.000	412.000
2015-16	590.394	680.286	733.246	650.000	646.000

Kaynak: KİB, OTB ve TZOB'den Gelen Bilgiler

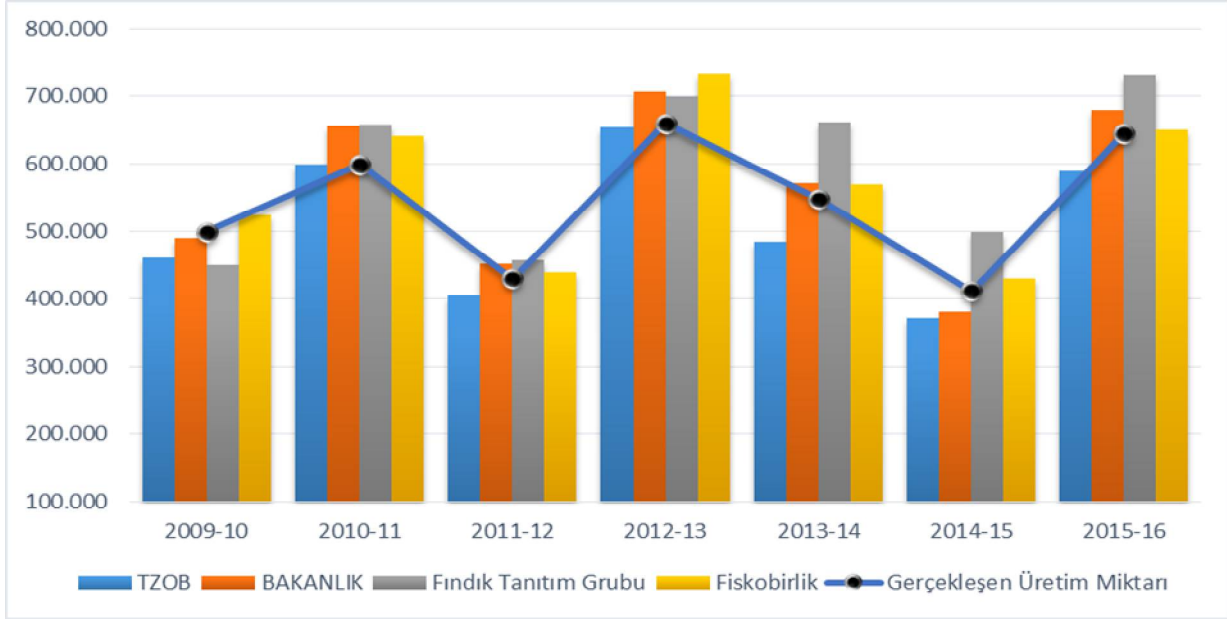
- (27) Açıklanan tahmini rekolte miktarları piyasadaki oyunculara fındık alım fiyatlarının ne seviyede olabileceği hususunda ipuçları vermektedir. Bu çerçevede hasat sezonunun başlamasından önce sektörde fındığın tahmini rekolte miktarı hakkında piyasada bir bilgi kirliliği olabilmektedir. Bu husus, 2014 yılı tahmini rekolte miktarına ilişkin olarak yaptığı açıklamada Fiskobirlik Yönetim Kurulu Başkanı Lütfü Bayraktar tarafından; *"Tabi şunu artık anladık. Herkes bulunduğu pozisyona göre bir açıklama yapmaya çalışıyor. FİSKOBİRLİK'in asli görevi üreticiyi doğru bilgilendirmek, olanı söylemek. Biz arazide bir çalışma yaptık, bugün itibarıyla 430 bin ton civarında tahmini fındık rekoltesi tespit ettik. Tabi rekolte fiyatlara nasıl yansır, dünyaya nasıl yansır önemli"* şeklinde ifade edilmiştir⁸.

⁷ TÜİK verileri esas alınmıştır.

⁸ <http://www.hurriyet.com.tr/fiskobirlik-tahmini-findik-rekoltesini-acikladi-26780078>

- (28) Bu kapsamda aşağıda çeşitli kurumlar tarafından açıklanan rekolte tahminlerinin farklılığına dikkat çekmek amacıyla bahse konu rekolte tahminleri gerçekleşen üretim miktarlarıyla karşılaştırılmıştır.

Grafik-1: Rekolte Tahminleri ve Gerçekleşen Üretim Miktarları

- (29) Çeşitli kurum ya da kuruluşlar tarafından açıklanan tahmini rekolte miktarları ile fiili üretim miktarları arasındaki sapmaların minimum seviyede olmasının piyasadaki oyuncuların beklentilerini rasyonel hale getireceği piyasa aktörleri tarafından da ifade edilmektedir.
- (30) Bu çerçevede rekolte tahminlerinde iklimsel koşullardan başka değerlendirmeye alınacak bir diğer husus fındık üretilmeye elverişli tarım alanlarıdır. Aşağıdaki tabloda Türkiye’de fındık üretimi yapmaya elverişli tarım alanı miktarına yer verilmektedir:

Tablo 5- Fındık Üretim Alanları (Hektar)

Yıl	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Üretim Alanı	656.273	688.861	681.187	687.628	690.112	692.020	692.862	694.821

Kaynak: Ulusal Fındık Konseyi 2015 yılı Fındık Raporu

- (31) Tablodan da görüleceği üzere, ülkemizdeki fındık yetiştirmeye elverişli üretim alanlarında yıllar itibariyle rekolte tahminlerini etkileyecek kayda değer bir değişiklik olmamıştır.

I.3. Yapılan Yerinde İnceleme ve Görüşmeler

I.3.1. OLTAN GIDA’da Yapılan Yerinde İnceleme

- (32) Önaraştırma kapsamında iddiaya konu edilen teşebbüs olan OLTAN GIDA’da yerinde inceleme gerçekleştirilmiştir. Yapılan yerinde incelemede, OLTAN GIDA firmasının fındık alım fiyatlarını manipüle ederek düşük tuttuğuna dair herhangi bir belgeye ulaşılmamıştır.

I.3.2. Yapılan Görüşmeler

- (33) Dosya kapsamındaki iddialar çerçevesinde fındık alım piyasasında faaliyet gösteren teşebbüsler, Karadeniz İhracatçı Birlikleri ve (.....) Ticaret Borsası yetkilileri ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Aşağıda bu görüşmelere yer verilmektedir:

I.3.2.1. PROGIDA Yetkilileri İle Yapılan Görüşme

- (34) Öneri kapsamında 16.02.2016 tarihinde PROGIDA yetkilileriyle görüşme gerçekleştirilmiş ve bilgi talebinde bulunulmuştur. Cevabi yazı 07.03.2016 tarih, 1636 sayı ile Kurum kayıtlarına girmiştir. Söz konusu cevabi yazıda PROGIDA tarafından;
- Yurtiçi fındık alım fiyatını etkileyen faktörlerin üretim maliyetleri, alıcıların stok durumu, çikolata ve kuruyemiş sanayisinden gelen talep ve rekolte miktarı olduğu,
  - Ticaret borsalarının fındık fiyatını belirleme yetkisi olmadığı, yalnızca günlük piyasa satışlarına göre tescil edilmiş fiyatları deklare ettikleri,
  - Son yıllarda rekolte tahmini ve gerçekleşen üretim miktarları karşılaştırıldığında gerçeğe en yakın, en doğru ve tarafsız rekolte tahminin KİB tarafından yapıldığını tespit ettikleri

hususları ifade edilmiştir.

I.3.2.2. KİB ile Yapılan Görüşme

- (35) Dosya kapsamında, 16.02.2016 tarihinde KİB yetkilileri ile bir görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşmede yetkililer tarafından;
- İlk rekolte tahminlerinin Mart ayında çiçek saymak suretiyle yapıldığı, Haziran ayında çotanak sayımı yapılarak daha gerçekçi sonuçlara ulaşılabildiği, Ağustos ayında ise hasat başladığından dolayı realizasyon tahminlerinde bulunduğu, herhangi bir olumsuz doğa olayı yaşanmadığı sürece rekolte tahminlerinin hemen hemen üretim miktarıyla yakın çıktığı,
  - Üreticinin, ürünü manava, fabrikaya ya da direk sanayiciye satabildiği, ayrıca fındığı belli bir süre stoklayıp daha sonra tedarik zincirindeki kişilere satma imkânının olduğu, fındığın kabuklu bir şekilde rutubetsiz, kuru bir yerde iki sene kadar bekletilebileceği, TÜBİTAK araştırmasında kabuklu fındığın elverişli bir ortamda 3 yıl bekletilebileceği sonucuna ulaşıldığı, ancak iç fındığın bir yıldan fazla depolanamadığı,
  - Yurtiçi fındık alım fiyatlarının arz ve talebe göre belirlendiği, fındık üreticisi rakip ülkelerin fiyat politikalarının da bu noktada önemli bir değişken olduğu, AB üyesi ülke menşeli üreticilerin piyasadaki gelişmelere ülkemizdeki duruma kıyasla çok daha rekabetçi bir şekilde tepki gösterebildiği,
  - Arzın düşük çıkması ve döviz kurundaki gelişmelerin fındık alım sezonunda alım fiyatlarındaki dalgalanmaların temel nedenlerinden olduğu, yurtdışında ya da il dışında yaşayan üreticilerin hasat zamanı ürünü toplayıp nakde çevirdikten sonra bir an evvel ikamet edilen yerlere dönme isteklerinin de ürünlerin düşük fiyatlardan satılmasının sebepleri arasında yer aldığı,
  - Fındıkta gerçek anlamda bir borsa olmadığı, borsaların tescil borsası niteliğinde olduğu, alım satım sonrası kesilen faturaların borsaya intikal ettiği ve bu fiyatlardan o günün ortalamasının alındığı, bu anlamda borsaların fiyat belirleyici yönlerinin olmadığı, borsada oluşan fiyatların geleceğe yönelik fiyattan ziyade fındığın o günkü işlem fiyatının açıklanmasından ibaret olduğu,
  - BAKANLIK, Fındık Tanıtım Grubu ve ziraat odalarının her sene rekolte tahminlerini açıkladıkları, her yıl en düşük rekolteyi ziraat odalarının açıkladığı, BAKANLIK'ın ziraat odalarına göre daha dengeli bir tahminde bulunduğu, üreticilerin düşük rekolte tahmini açıklamasından dolayı ziraat odalarını dikkate aldıkları, ziraat odasının rekolte tahmininin gerçekçi olmayan düzeyde düşük olması nedeniyle

üreticilerin fiyatların artacağı beklentisiyle ürünü pazara çıkarmaktan imtina edebildiği,

- Fındık sektöründe en büyük tartışmanın rekolte tahminleri olduğu, KİB'in 2015 yılı için 713.000 ton fındık üretimi tahmin ettiği, BAKANLIK'ın 683.000 ton, ziraat odalarının ise 585.000 ton rekolte açıkladığı,
- Ziraat odalarının teşviki ile üreticilerin ürünü pazara sunmadığı, bundan dolayı yurtdışı alıcılarının başka ülkelerin fındıklarına yöneldiği, geçen yıl fındık fiyatlarının artmasından dolayı ürünlerinde fındık kullanan sanayicilerin üretim formüllerinde birtakım değişiklikler yaptığı,
- 2014 yılında don olayından dolayı Mart ayından sonra fiyatların arttığı, 2015 yılında fındık sezonunun 12 TL ile başladığı, geçen yıla göre %40 arz fazlası olması sebebiyle fiyatlarda düşüşler görüldüğü,
- Fındık fiyatlarında artış olduğunda fındığın kullanıldığı sektörlerde faal olan oyuncuların alternatif ürünlere yöneldiği, dolayısıyla yurtdışında fındığa olan talebin azalmasıyla birlikte fiyatlarda da bir düşüş gerçekleşebildiği, dünyada toplam fındık üretiminin 950.000 ton civarında olduğu, ancak dünyanın toplam tüketiminin 800.000 tonu geçmediği, bir sene fiyatlar artışa geçtiğinde, fındık kullanan çikolata ve benzeri üreticilerin farklı alternatiflere yöneldikleri, örneğin badem fiyatlarının son aylarda %30-40 oranında azaldığı, fındık yerine badem kullanılmaya başlandığında, fındık fiyatları azaldığında dahi yeniden fındığa dönüş yapılmasının zaman alabildiği,
- Geçen yıl manav kesiminin 10 TL'den alım yaptığı ve ürünü 15-16 TL'ye sattığı, krediyle fındık alımı yapan birçok manav olduğunun tahmin edildiği, bu yıl da aynı beklentiyle harekete geçen manavların beklentilerinin piyasa gerçekleriyle örtüşmemesi neticesinde hayal kırıklıkları yaşadıkları,
- Fındık sektöründe 500.000 tonluk ve 700.000 tonluk üretimlerde aynı fiyatların gerçekleşmesinin mümkün olmadığı, dış pazarlarda da ülkemizdeki üreticilerin göremediği bazı gerçeklerin olduğu, örnek vermek gerekirse Rusya, Ukrayna ve Orta Doğu ülkelerine yapılan ihracatın bitme noktasına geldiği, pazara dış dünyada meydana gelen daralmaların etki ettiği, bunu stok yapan kesimin ve üreticinin görmesinin mümkün olmadığı, bu hususları ihracatçı kesimin analiz edebildiği, 2009 yılından itibaren serbest piyasa koşullarının işlediği fındık piyasasında serbest ekonomi mekanizmasının üretici tarafından kabullenilemediği,
- Fiyatların arz-talebe göre değil de müdahalelere göre şekillenmesinin ihracat rakamlarına çok ciddi zararlar verdiği, ihracatta 3,5 milyar ABD Dolarının hedeflendiği, 2,8 milyar ABD Dolarına kadar ulaşıldığı, ancak fiyatlara müdahale edildiği yıllarda ihracatın 900 milyon ABD Doları'na kadar gerilediği,
- Dünya geneline ihraç edilen 200.000-250.000 ton iç fındığın ağırlıklı olarak 8-10 firma tarafından satın alındığı, bunların başında ise Ferrero International S.A'nın (FERRERO) geldiği, FERRERO'nun ürünlerinde fındık kullanmama kararı alması halinde fındık üreticisinin bundan çok ciddi zarar göreceği, büyük çapta alım yapan bazı firmaların artık kendi fındık üretim alanlarını oluşturmaya başladığı, ülkemiz dışındaki fındık üretiminin 300.000-350.000 tona çıkması halinde ülkemizin rekabetçi gücünün zarar göreceği

hususları ifade edilmiştir.

I.3.2.3. (.....) Ticaret Borsası ((.....)) ile Yapılan Görüşme

(36) 17.02.2016 tarihinde (.....) yetkilisi ile fındık alım piyasasına ilişkin genel bir görüşme yapılmıştır. Yapılan görüşmede;

- Fındığın bir sistematığe bağlı olarak ihraç edilen bir ürün olduğundan manipülasyon yapılma ihtimalinin çok düşük olduğu,
- 2009 yılında fındık fiyatlarının serbest piyasa ekonomisi çerçevesinde oluşmaya başlamasıyla birlikte piyasada arz-talep kanununun işlediği, fındık alım sezonunun 10,75 TL ile açıldığında ziraat odalarının fiyatların 15 TL'ye çıkacağı beklentisiyle ürünlerini satmamaları konusunda üreticileri yönlendirdiği, ancak daha sonra fiyatların 10,75 TL'nin de altına indiği ve üreticinin zarara uğradığı,
- Fındık piyasasında arz ve talebe bağlı olarak bir fiyat teşekkülünün söz konusu olduğu, ziraat odalarının beyan ettikleri 15 TL fiyatının üreticiyi beklenti içine soktuğu, piyasada fiyat 10 TL'nin altına düşünce bir sorumlu arandığı ve bu sorumluluğu kimsenin üzerine almak istemediği, şu haliyle üreticiyi zarara sokan asıl yönlendirmenin ziraat odalarının açıklamaları olduğu,
- Borsa olarak "*fiyat tespiti*" yapmak gibi bir yasal dayanaklarının olmadığı, fındık ticaretiyle ilgili işlemleri sonucuyla takip ederek, müsbet evraka dayandırıp tescilledikleri ve bunun sonucunda oluşan fiyatın ortalamasını bilgi amaçlı olarak yayımladıkları, borsa tarafından ilan edilen fiyatın müstahsilden tacire satılan %50 randımanlı kabuklu fındık fiyatı olduğu, borsa üyesi tacirlerin kendi aralarındaki alım satımlarına konu fiyatların ilan yerlerinde ilan edilmediği, böyle bir teamül bulunmadığı,
- Emanet sisteminin piyasa gerçeği ve yasal olduğu, üreticinin tüccar ile yıllardır süre gelen bir güven ilişkisi olduğu, üreticinin tüccara fındığını çeşitli nedenlerle (başka illerde ikamet ediyor olması, ürünü depolama imkânı olmaması gibi) emanet olarak bıraktığı, emanet fındığın resmi evrakla kayıt altına alındığı, tüccarın emanet olarak kendisine bırakılan fındığı satmasının önünde herhangi bir engel bulunmadığı, ürünü sattıktan sonra fiyat arttığı takdirde zarar edebileceği, satılan fiyatın altına indiği takdirde de kâr elde etmiş olacağı, bu çerçevede tüccarın ticari risk üstlendiği, her aşaması resmi olarak kayıt altına alındığından emanet yönteminin taraflar arasındaki yasal bir ilişki olduğu,
- Fındık üretim piyasasıyla ilgili 14 ticaret borsası kuruluşunun faaliyet gösterdiği, fındığın fiyatıyla ilgili bir manipülasyon olmasının bu 14 ticaret borsasının da etki altında bırakılması gibi akıl almaz bir güç ve organizasyon gerektirdiği, fındığın bir ihraç ürünü olduğu ve kayıt dışı olarak el değiştirmesi ve manipüle edilmesinin olanaksız olduğu

hususları ifade edilmiştir.

I.4. Kurum Kayıtlarına İntikal Eden Bilgi-Belgeler

I.4.1. OLTAN GIDA'dan Gelen Bilgiler

(37) Cevabi yazısında OLTAN GIDA tarafından;

- Fındık üretiminde yaşanan dalgalanmaların hava koşulları ile ilişkili olduğu, beklenmedik bir mevsimsel gelişme neticesinde mahsulün %70-80 oranında zarar görme ihtimalinin bulunduğu, yurtiçi fındık alım fiyatlarını belirleyen en önemli faktörün arz-talep dengesi olduğu, geçici bir durum olmakla birlikte mahsulün çok olduğu yıllarda bile üreticinin ürünü pazara indirmemesi neticesinde fiyatların artabileceği, aynı şekilde müdahale alımlarının gündeme gelmesiyle birlikte fiyatlarda artış yaşandığı, yurtiçi fındık fiyatlarını belirleyen unsurların yurtdışı fındık fiyatları için de geçerli olduğu, arz-talep beklentileri ve rekolte gibi hususların fiyatların oluşmasında önem arz ettiği,
- Rekolte beklentisinin fındık fiyatları üzerindeki en önemli etken olduğu, tahminlerinin KİB bünyesindeki Fındık Tanıtım Grubu tarafından açıklandığı, ziraat odalarının da rekolte açıkladıkları ancak bu açıklamalarda hata payı yüksek olduğundan bu açıklamaları dikkate almadıkları

hususları ifade edilmiştir.

I.4.2. Özgün Gıda San.ve Tic. Ltd. Şti.'den (ÖZGÜN GIDA) Gelen Bilgiler

(38) Cevabi yazısında ÖZGÜN GIDA tarafından; 2009 yılından itibaren serbest piyasa ekonomisi değişkenlerine bağlı olarak fındık alım fiyatlarının belirlendiği, fındık fiyatının, rekolte miktarı ana parametre olmakla birlikte, iç ve dış piyasadaki arz-talep dengesine göre ani reaksiyonlar verdiği ifade edilmiştir.

I.4.3. Durak Fındık San. Ve Tic. A.Ş.'den (DURAK FINDIK) Gelen Bilgiler

(39) DURAK FINDIK tarafından gönderilen cevabi yazıda;

- Fındık alım fiyatlarını etkileyen en önemli faktörün rekolte miktarı olduğu, 2014 yılında rekoltenin düşük olmasından dolayı fiyatların yüksek, 2015 yılında ise rekolte beklentisinin yüksek olması sebebiyle fiyatlarda 2014 yılına nazaran düşük gerçekleştiği,
- 2016 mahsulü için yapılacak rekolte tahminlerinin de bundan sonraki süreçte 2016 fiyatları üzerinde etki doğuracağı

hususları ifade edilmiştir.

I.4.4. Balsu Gıda San. ve Tic. A.Ş.'den (BALSU GIDA) Gelen Bilgiler

(40) BALSU GIDA tarafından gönderilen yazıda;

- 2009 yılında Bakanlar Kurulu kararı ile devletin fındık piyasasına müdahalesinin önlendiği, 2009 yılına kadar üreticinin değil ürünün desteklendiği (FİSKOBİRLİK veya TMO vasıtası ile), satın alınan fındığın satılmayıp yağlık olarak değerlendirilmesi neticesinde oluşan milyarlarca ABD Doları zararın Hazine tarafından karşılandığı,
- 2009 sonrası ilk defa ürün yerine üreticinin desteklendiği ve fındık fiyatlarının serbest piyasada belirlendiği, bu kararın sanayi açısından daha öngörülebilir bir piyasanın oluşmasını sağladığı, bu kararın dünyadaki fındık tüketimini artırdığı ve fiyatların sıhhatli artışına vesile olduğu,
- Fındık üreticisinin, geçen iki sezonda olduğu gibi bir arz noksanı olacağını düşünerek ürünü geç sattığı ve bu nedenle piyasada suni bir mal darlığı olduğu, Eylül 2015'de 11 TL seviyesinde olan kabuklu fındık fiyatının Kasım ayı başında 14 TL'ye kadar çıktığı ancak piyasaya mal akmaya başlayınca Mart ayı itibariyle fiyatın tekrar 9,50 TL'ye kadar gerilediği,
- BAKANLIK'ın alan bazlı destek kapsamında üreticiye 170 TL/Dekar ödeme yaptığı, ortalama verimin 100 KG/Dekar olduğu varsayıldığında KG başına 1,7 TL'lik bir destek (BAKANLIK'ın yaptığı çalışmalar neticesinde kabuklu fındığın üreticiye maliyeti olan 4,35 TL/KG) düşünce kabuklu fındığın bugün 2,65 TL ye üretildiği,
- Çiftçinin zarar etmesinin mevzubahis olmadığı, yalnızca son senelerdeki anormal kârın bir daha olmayacağı, bunun da hayal kırıklığı yaratacağı

ifade edilmiştir.

I.4.5. Türkiye Ziraat Odaları Birliğinden (TZOB) Gelen Bilgiler

(41) TZOB tarafından Kurum kayıtlarına 11.3.2016 tarih 1748 ile intikal eden yazıda;

- TMO'nun fındık alım görevini sona erdirdiği 2009 yılında bu yana ülkemiz fındık piyasasında gerçek anlamda serbest piyasa şartlarının oluşmadığı, fındık piyasasında oligopol yapı şeklinde çok sayıda üretici karşısında az sayıda alıcının bulunduğu, bu durumun fındık fiyatlarının gerçek anlamda serbest piyasa şartlarında oluşmasını engellediği,
- Fındık üretim miktarının iklim şartlarına bağlı olarak (don, aşırı sıcak vb.) değişkenlik gösterdiği, ürünün satış fiyatının üretici maliyetinin üzerine kar, enflasyon farkı ve refah payı eklenmesiyle oluştuğu ancak piyasa fiyatlarının, ürünün az olduğu yıllarda yüksek; ürünün çok olduğu dönemlerde ise üretici maliyeti civarında veya maliyetinin biraz üzerinde şekillendiği,
- Fındık sezonunun açıldığı Ağustos ayı ve sonrasındaki süreçte 14-15 TL/kg seviyelerine kadar yükselen fiyatların fındık arzında bir değişiklik veya fiyatın düşmesini gerektiren hiçbir neden olmamasına rağmen son 3 aylık süreç içerisinde düşüşe geçtiği, fındık fiyatlarının halihazırda 9,00-9,30 TL/Kg bandında seyrettiği, hasadın bittiği Ağustos ayından bugüne 7 aylık bir sürenin geçtiği dikkate alındığında 5-6 TL'lik düşüşün bazı kesimlerin telaffuz ettiği rekor fazlalığından kaynaklandığı iddiasının tamamen yanlış bir iddia olduğu, bu durumun oligopol yapıyı oluşturan birkaç firmanın fiyatları manipüle etmesinden kaynaklandığı,
- Ferrero'nun ülkemizin en büyük fındık ihracatçı firması olan Oltan Gıda'yı 2014 yılında kendi bünyesine katmasının, bahse konu teşebbüsün ülkemizde tekelleşme

çalışmalarının en somut adımları olduğu, adı geçen firmanın ülkemizde üretilen fındığın (.....), grubun dünya çapındaki toplam fındık ihtiyacının da (.....) yakın bölümünü ülkemizden tedarik ettiği,

- Bölge ziraat odalarından ve fındık üreticilerinden TZOB'a gelen telefonlarda, FERRERO'nun bölge genelinde bulunan tüccar ve manavlarla anlaşarak çiftçiler tarafından emanete bırakılan fındığın kendilerine sorulmadan ve izin alınmadan yurt dışına ihraç edildiğinin belirtildiği, 20 bin tonun üzerinde bir fındığın ihraç edilerek dış alıcıların ihtiyacının geçici olarak karşılanması, fındık fiyatlarındaki düşüşün en önemli nedenlerinden biri olduğu

ifade edilmiştir.

1.5. Değerlendirme

- (42) Bilindiği gibi 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesi kapsamında rekabeti engelleyici, bozucu ve kısıtlayıcı anlaşma, uygulama ve kararlar yasaklanmaktadır. 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesinde yasaklanan karar ve eylemlere verilen örnekler arasında, (a) bendinde "Mal veya hizmetlerin alım ya da satım fiyatının, fiyatı oluşturan maliyet, kâr gibi unsurlar ile her türlü alım yahut satım şartlarının tespit edilmesi" sayılmaktadır.
- (43) Şikâyet başvurularında yer alan iddialar ilgili Kanun'un 4. maddesi kapsamında değerlendirilebilecek niteliktedir. Ancak yapılan yerinde incelemelerde, iddiaları destekleyecek nitelikte herhangi bir belgeye ulaşılmamıştır. Bununla birlikte fındık piyasasında faaliyet gösteren teşebbüslerin alım fiyatları incelenmiş, ancak söz konusu teşebbüslerin fındık alımlarını piyasa fiyatlarından düşük gerçekleştirdiğini gösteren herhangi bir bulguya rastlanmamıştır.
- (44) Fındık fiyatlarının 2014 sezonuna göre bu yıl düşük gerçekleştiği bilinmekle birlikte, bunda, 2014 yılındaki don olayı neticesinde fındık ürününde yaşanan rekolte kaybı sonucu arzda yaşanan kısıtın fiyatları yükseltmesi hususunun etkisi olduğu değerlendirilmiştir. Nitekim 2015 sezonunda fındık rekolte miktarının normal seyrine gelmesinin beklenmesi ile birlikte fındık fiyatlarının 2014 sezonu fiyatlarından farklılaşmasının doğal bir süreç olduğu sonucuna varıldığından, konuya ilişkin bu hususlara aşağıda ayrıntılı olarak değinilmektedir.

1.5.1. Fındık Alım Fiyatlarına İlişkin Analiz

- (45) Piyasadaki fındık alım fiyatlarının incelenmesi ve teşebbüslerin pazardaki davranışlarının benzer ya da farklı olup olmadığının tespiti amacıyla pazarda büyük hacimde alım gerçekleştiren teşebbüslerin 01.01.2015-31.01.2016 tarihleri arasındaki fındık alım fiyatları incelenmiştir. Aşağıdaki grafikte belirtilen tarihler arasındaki kabuklu fındık ortalama alım fiyatlarının seyri görülmektedir.

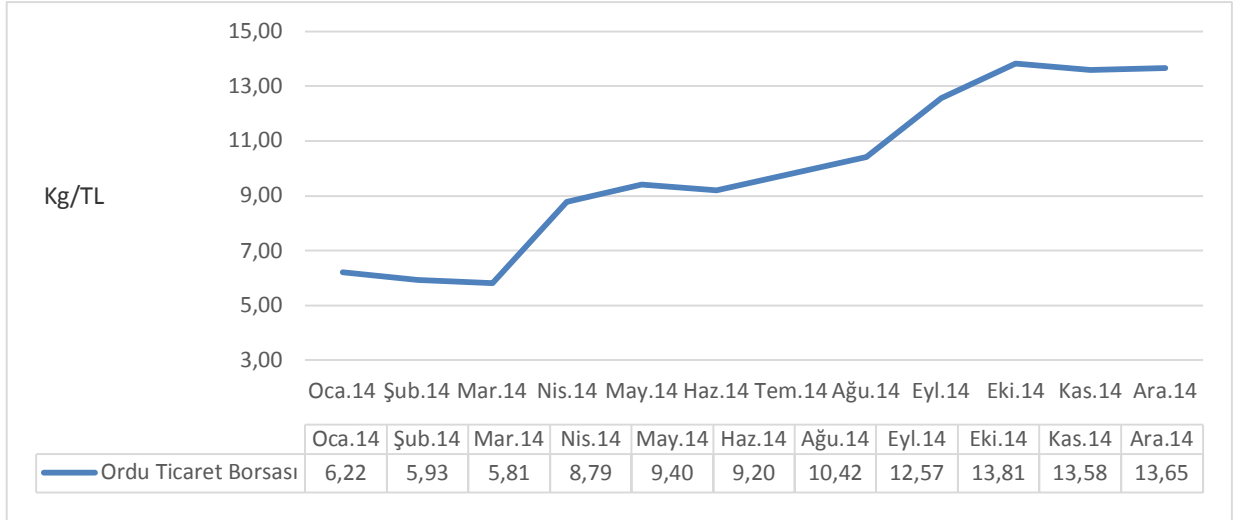
Grafik-2: Teşebbüslerin Kabuklu Fındık Alım Fiyatları⁹

(.....TİCARİ SIR.....)

⁹ OLTAN GIDA'nın verilerini söz konusu teşebbüsün Ordu, Trabzon ve Düzce illerindeki fabrikalarında gerçekleştirilen; PROGIDA'nın verilerini ise Ordu ve Kocaali fabrikalarında gerçekleştirilen fındık alım miktar ve fiyatlarının ortalamaları teşkil etmektedir.

- (46) Grafikte şikayete konu dönem olan 01.01.2015-31.01.2016 tarihleri arasında fındık piyasasında en büyük hacimde alım yapan teşebbüslerin kabuklu fındık alım fiyatlarına yer verilmiştir¹⁰. Verilerden tespit edileceği üzere teşebbüslerin alım fiyatlarının piyasa dinamikleri gereği kayda değer olmamakla birlikte farklılaştığı değerlendirilmiştir.
- (47) Grafikten tespit edileceği üzere, kabuklu fındık fiyatlarının yılın ilk yarısında yükseliş eğiliminde olduğu görülmektedir. Bunda fındık hasat sezonunun sonu olması hasebiyle ürün arzında yaşanan daralmanın payı olduğu söylenebilecektir. Nitekim Ağustos ayında fındık bahçelerinde hasadın başlaması ve yeni ürünlerin piyasaya çıkması ile birlikte ilgili aydan itibaren fiyatların düşüşe geçtiği görülmektedir.
- (48) 29-30-31 Mart 2014 tarihlerinde yaşanan kar yağışı ve don olayı neticesinde 2014 yılı mahsulü büyük oranda hasar görmüş, fındık bahçeleri kurumaya maruz kalmıştır. Yaşanan don felaketi sonucunda bölgedeki fındık rekoltesinde büyük bir kayıp gerçekleşmiştir. Söz konusu rekolte kaybı fındık piyasasında arzın kısılması ile birlikte fiyatların artışa geçeceği sonucunu beraberinde getirmiştir. Nitekim 2014 yılı içerisinde ağustos ayında başlayan hasatla birlikte kabuklu fındık fiyatları geçen yıllara nazaran iki kattan fazla artmıştır. Aşağıdaki grafikte 2014 yılı içerisinde kabuklu fındık fiyatlarının seyrine yer verilmektedir:

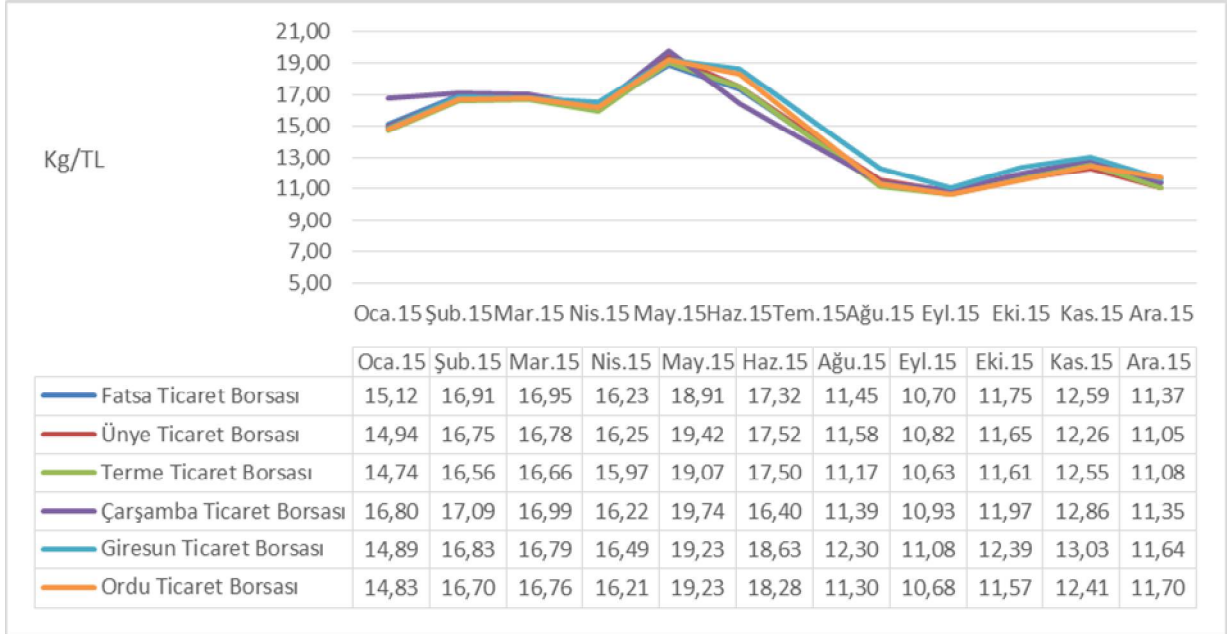
Grafik-3: 2014 Yılı Ordu Ticaret Borsasında İlan Edilen Kabuklu Fındık Alım Fiyatları

Kaynak: Ordu Ticaret Borsası

¹⁰ Bilgi talebinde bulunulan teşebbüslerden BALSU GIDA ve ÖZGÜN GIDA kabuklu fındık alımı yapmadıklarını, alımlarını iç fındık şeklinde gerçekleştirdiklerini ifade ettikleri için söz konusu teşebbüslerin verileri grafiğe dahil edilmemiştir.

- (49) 2013 yılı kabuklu fındık fiyatları 5-6 TL¹¹ civarlarında iken 2014'ün başlarında sezonun sonlarına gelmesi dolayısıyla ürün miktarındaki azalma neticesinde fiyatların 8 TL seviyelerine yükseldiği görülmektedir. Ardından yukarıda değinildiği üzere 2014 yılının Mart ayında gerçekleşen don olayı ilgili yılda fındık ürününde rekolte kayıplarına neden olmuş, bunun sonucunda ise Grafik-3'ten de görüleceği üzere ilgili aydan itibaren fiyatlar yükselme eğilimi içerisine girmiş ve bu eğilim 2015 yılının Mayıs ayına kadar devam etmiştir. 2015 yılında herhangi bir don olayının yaşanmaması ve tahmini rekolte miktarlarının yaklaşık 600.000 ton seviyelerinde belirlenmesi ile fındık arz miktarının geçen sezona göre fazla olacağı düşünülmüş, bu da fiyatların geçen sezona nazaran düşük olacağını habercisi olarak değerlendirilmiştir. Nitekim 2014 yılı fındık üretim miktarı yaklaşık 500.000 ton olarak gerçekleşmişken bu miktarın 2015 yılı için 650.000-700.000 ton civarında olması beklenmektedir. Dolayısıyla 2015 yılının Ağustos ve Temmuz aylarında başlayan hasat ile yeni ürünün piyasaya girmesiyle ilgili aylardan itibaren fındık fiyatlarında düşüşler görülmüştür. Bu husus Fatsa Ticaret Borsası, Ünye Ticaret Borsası, Terme Ticaret Borsası, Çarşamba Ticaret Borsası, Giresun Ticaret Borsası ve OTB'de tescil edilen fiyatları gösteren Grafik-4'ten de anlaşılmaktadır.

Grafik-4: Ticaret Borsalarında Oluşan Fındık Alım Fiyatları¹²

Kaynak: Ordu Ticaret Borsasından Gelen Bilgiler

- (50) Grafikten görüleceği üzere ağustos ayında yeni mahsulün piyasaya sürülmesiyle birlikte kabuklu fındık fiyatları 2014 yılında gerçekleşen fiyatların altına düşmüştür. Arz miktarında düşüş veya herhangi bir don olayının yaşanmamasından mütevellit, 2015 sezonu için 2014 yılındaki fiyatların oluşacağı yönündeki üretici beklentisi piyasa dinamikleri ile bağdaşmamaktadır. Bunda en büyük pay rekolte miktarının geçen sezona göre %40 oranında fazla olmasıdır.

¹¹ http://borsa.tobb.org.tr/fiyat_sorgu2.php?ana_kod=9&alt_kod=904 (Erişim Tarihi 10.03.2016).

¹² Söz konusu grafiğe Temmuz ayının verileri borsaların bu ayda tatile girmesi ve bunun sonucunda borsaların bu ay içerisinde fiyat açıklamaması sebebiyle dahil edilmemiştir. Bu husus 09.03.2016 tarihinde (.....) Ticaret Borsası (.....) ile gerçekleştirilen telefon görüşmesinde ifade edilmiştir.

- (51) Dosya mevcudu bilgi ve belgelerden anlaşılacağı üzere, fındık alım fiyatları piyasa aktörleri tarafından yapılan açıklamalardan ciddi anlamda etkilenen bir yapı sergilemektedir. Özellikle rekolte miktarına ilişkin farklı kesimlerden gelen yanıltıcı açıklamalar, üretici beklentilerini yönlendirmekte, piyasadaki arz-talep dengesinin beklentilerin uzağında kalması neticesinde ise ilgili piyasaya yönelik şikayetleri artırmaktadır. Arz-talep dengesinin fiyatlara olan etkisine ilişkin olarak, OLTAN GIDA yetkilileri tarafından gönderilen yazıda, fındık sezonunun 12 TL ile başladığı, arzın fazla olması neticesinde fiyatların 11 TL'ye gerilediği, üreticinin ürünü pazara indirmemesi sonucunda ise fiyatların 14 TL seviyelerine yükseldiği ifade edilmiştir. Aynı belgede hükümetin müdahale alımı yapacağını açıklamasının ardından fiyatların 9,5 TL'den 10 TL seviyelerine çıktığı hususuna da yer verilmiştir. Tüm bu hususlardan anlaşılacağı üzere, piyasa aktörleri tarafından yapılan açıklamalar neticesinde fiyatlarda artış ya da azalışlar yaşanmasının mümkün olduğu dolayısıyla fındık alım piyasasının açıklama ve beklentilere endeksli kırılğan bir piyasa olduğu değerlendirilmiştir.
- (52) İşbu raporun önceki bölümlerinde de ifade edildiği üzere BAKANLIK, KONSEY, ziraat odaları ve Fiskobirlik rekolte tahminlerini kamuoyuyla paylaşmaktadır. Farklı kuruluşlar tarafından açıklanan rekolte açıklamaları piyasanın dengesini bozmakta, piyasanın farklı seviyelerindeki oyuncularda bir bilgi kirliliğine sebep olmaktadır. Farklı teşebbüsler tarafından farklı değerlerde açıklanan rekolte tahminleri ve bunun sonucunda oluşan algı ve tartışmalar piyasada faaliyet gösteren oyuncularda rekabetçi endişelerin vuku bulmasına sebep olmaktadır. Nitekim Gıda Tarım ve Hayvancılık bakanı Faruk ÇELİK konuyla ilgili olarak 06.03.2016 tarihinde; *"Rekolte tahminini üç kesim yapıyor. Biri yükseltiyor, biri düşürüyor ve burada yine pazarı sarsıcı oyunlar oynanıyor. Bundan sonra, aldığımız karar, fındığın rekoltesi 1-7 Haziran arasında bakanlık tarafından yapılacak"* açıklamasında¹³ bulunmuştur. Ayrıca 2015 yılında KONSEY tarafından yayımlanan *"Fındık Raporu"*nda da rekolte tespit işinin BAKANLIK tarafından yapılması önerisinde bulunulduğu görülmektedir.
- (53) Buna ek olarak yerel ve ulusal basında fındığın üreticiler tarafından satılmaması, bir süre ellerinde tutulması ve bu yolla suni olarak fiyatların yükseltilmesi amacına binaen yapılan aşağıdaki açıklamaların serbest piyasa dinamikleri ile bağdaşmadığı, bu yolla yapılan açıklamaların piyasada bilgi kirliliğine yol açarak üreticileri fiyatların artacağı yönünde beklentiye soktuğu kanaatine varılmıştır. Aşağıda örnek basın açıklamalarına yer verilmektedir:
- *"Geçen hafta itibariyle pazara inen fındık miktarında azalma yaşanıyor. Bu azalma da herkesin gördüğü gibi fındık fiyatlarına yansıyor. Eğer üreticilerimiz fındığı pazara indirmezse fındık fiyatları 15 lira seviyelerine tırmanacak"* (Arslan Soydan, TZOB Yönetim Kurulu Üyesi)
  - *"Fındık fiyatı çok hızlı yükseliyor, piyasadaki açığı da göz önünde bulundurursak daha da yükselecek gibi görünüyor. Bundan karlı da elinde fındık bulduran üreticilerimiz çıkacak. Kendilerinden direnmeye devam etmelerini istiyoruz. Pazara ürün inmediği sürece fiyat artacaktır."* (Erim YAMAN, Giresun Ziraat Odaları Koordinasyon Kurulu Başkanı)
  - *"Eylül-Ekim aylarında piyasaya yüklü bir fındık girişi olursa fiyatının dengesi bozulabilir. Yani fındık fiyatları 15 liranın altına düşebilir. Bu yüzden üreticilerin yapması gereken hususlar var. Öncelikle üreticilerimiz Eylül, Ekim aylarında fındığı piyasaya indirmemelidir. Eğer indirirse FİSKOBİRLİK'e vermelidir."* (Lütfü BAYRAKTAR, Fiskobirlik Yönetim Kurulu Başkanı)

¹³ <http://www.milliyet.com.tr/-rekolte-tahminini-bakanlik/ekonomi/detay/2204821/default.htm>

- (54) Sonuç olarak yapılan incelemeler ve değerlendirmeler işığında, iddialara konu teşebbüsün ve incelenen diğer teşebbüslerin, fındık alım fiyatlarını düşük tuttuklarına dair herhangi bir belgeye veya bulguya ulaşılmaması nedeniyle fındık alım piyasasında faaliyet gösteren teşebbüsler hakkında soruşturma açılmasına yer olmadığı kanaatine varılmıştır.

J. SONUÇ

- (55) Düzenlenen rapora ve incelenen dosya kapsamına göre, 4054 sayılı Kanun'un 41. maddesi uyarınca soruşturma açılmamasına OYBİRLİğİ ile karar verilmiştir.